

KIRKENS ARKITEKTUR

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning

1. Byggematerialet er levende stene, nemlig de kristne.
2. Bygmesteren og arkitekten er Messias.
3. Faderen er ejeren af bygningen.
4. Kirkens grundvold er Jesu lære og gerning.
5. De tolv disciple er Jesu kronvidner.
6. Helligånden er kirkens sjæl.
7. Kirkens struktur.
8. De tolv er kirkens ledelsesorgan.
9. Lokale kirker grundlægges ud fra modermenigheden i Jerusalem og fra Antiokia.
- 9.1. I Samaria
- 9.2. I Cæsaræa Filippi
- 9.3. Kristus er bygherren
- 9.4 Barnabas og Paulus missionerer
- 9.5 Oversigt over grundlæggelse af de lokale kirker.
10. Missionsbefalingen.
11. Den lokale kirke bygges op nedefra.
12. Det katolske samfundssyn.
13. De lokale kirkers fællesskab og kirken i Rom som modermenighed.
14. Den vestlige kirke i det andet årtusinde var ikke et fællesskab af lokale kirker.

Konklusion.

APPENDIKS: Johannes Åbenbaring kapitel 1.

KIRKENS ARKITEKTUR

En bygning har en arkitektur for at kunne blive en bygning. Er kirken en bygning? Hvis ja, har den så en arkitektur? Hvem har lavet den? Hvem er arkitekten og bygherren? Hvordan ser denne arkitektur så ud?

I Matth. 16,18 siger Jesus, at han vil bygge sin kirke på klippen, som er Peter (og de andre 11 apostle). Og Peter selv skriver: *"Lad jer selv som levende stene blive bygget som et åndeligt hus til et helligt præsteskab, der ved Jesus Kristus frembærer åndelige ofre, der er velbehagelige for Gud"* (1. Pet. 2,5). Og Paulus: *"I er bygget på apostlenes og profeternes grundvold med Kristus Jesus som stenen, der holder sammen på det hele. I ham sammenføjes hele bygningen og vokser til et helligt tempel i Herren. Og i ham bliver I sammen med os bygget til Guds bolig i Ånden"* (Ef 2,20-22, se også Hebr. 3,2-6: Kristus er bygmesteren og vi er hans hus).

Og i Johannes Åbenbaring ser Johannes, hvordan det ny Jerusalem kommer ned fra himlen som en brud, der er smykket til bryllupsfesten. Byen har tolv porte med navnene på Israels tolv stammer og byens mur er bygget på en grundvold af tolv sten, der bærer navnene på Lammets tolv apostle (21,14).

Jo, kirken er en guddommelig bygning, som allerede skal bygges her på jorden iflg. de bibelske tekster. Men kirken er også i Himlen. Det er den samme kirke i himlen og på jorden, fordi kirkens herre er Jesus Kristus, der i kraft af sin opstandelse fortsætter sin gerning på jorden og samtidig er i Himlen. De første kristne talte derfor om, at kirken er "fremmed" på jorden, men den er tilstede på jorden. I Joh. Åb. (12) ser forfatteren Guds folk som en kvinde, der er omgivet af Guds herlighed og har en krone på hovedet med tolv stjerner, som symboliserer Guds folks tolv stammer. Hun føder Messias. Men derefter må hun flygte ud i ørkenen, som er denne verden, hvor Gud har beredt hende et asyl. Johannes vil sikkert føre os tilbage til, da Gud befriede sit folk Israel og førte det ud i ørkenen. Nu gentager historien sig. Nu skal Guds folk genopbygges i 'ørkenen' dvs. i denne verden.

1. Byggematerialet er levende stene, nemlig de kristne.

Kirken er et alternativt samfund til det verdslige. Det skulle allerede Israel være som udgangspunkt; men det var først da Messias (Kristus) kom til sit folk, at det kunne blive en realitet. Joh. Åb. (12,10)¹: *"Nu er frelsen og magten og vor Guds kongedømme og hans Kristi herredømme blevet til virkelighed"*. Det er den tid, vi lever i (se ovenfor 1.Pet.2,5, Ef. 2,20-22).

2. Bygmesteren og arkitekten er Messias.

Det er Guds søn, som skal frelse og forny den gamle verden, så den bliver den nye himmel og jord. Denne opgave løser han ved at 'bygge' en ny kirke.

3. Faderen er ejeren af bygningen.

Kristus har af Faderen fået en fuldkommen plan for denne himmelske bygning. Han begyndte allerede, mens han levede på jorden at lægge grunden til den nye bygning. Grunden var ikke det gamle Jerusalem. Det var kun forberedelsen. Jesus begynder at lægge grunden gennem sin lære,

¹ Jeg har oversat teksten så ordret som muligt for at få alle nuancerne med.

sådan siger han det i slutningen af bjergprædikenen: *"Enhver som hører disse mine ord og handler efter dem, kan sammenlignes med en klog mand, der bygger sit hus på klippen"* (Matth. 7,24). Jesus bruger helt bevidst ordet 'klippe' om sin lære. Hans lære, sådan som vi kender den gennem evangelierne, er klippen, vi skal bygge på hver især, men også kirken skal bygges på denne lære (se Matth. 16,18). Det er ikke Peter, Jesus skal bygge kirken på², men de tolv apostles vidnesbyrd om Jesu lære og gerning. Kort fortalt: Det er Bibelen, der er 'klippen', for den er det skriftlige vidnesbyrd om apostlenes undervisning om Jesus. Vi kan kalde disse tolv for kronvidner.

4. Kirkens grundvold er Jesu lære og gerning.

Nu er Guds riges grundvold lagt: Jesu lære, hans gerning og hans død og opstandelse, og den er blevet nedskrevet i Bibelen³. Kirken her på jorden skal bygges på denne grundvold. Men det er Jesus, der skal bygge den (Matth. 16,18), jfr. nr. 2. Det er en vigtig sandhed.

5. De tolv disciple er Jesu kronvidner.

Lukas forklarer dette princip meget nøje i Apostlenes Gerninger: Apostelkollegiet på tolv var blevet reduceret til elleve, da Judas var faldet fra. Kirken kunne derfor ikke bygges på et grundlag, der ikke var det oprindelige. Det skulle være de 'tolv's vidnesbyrd, fordi tolv repræsenterede allerede Guds folk i GT og også skulle gøre det i den nye pagt. Peter, som er lederen af de tolv, løser problemet på følgende måde: Kristus må udpege en efterfølger for Judas. Denne efterfølger skal have fulgt Jesus fra hans dåb indtil hans Himmelfart (AG 1,22), så han også kan være kronvidne. Af de 120 disciple, som stadig havde bevaret troen på Jesus under hans lidelse, finder man kun to, der lever op til dette krav: Barsabbas og Matthias (1,23). Men det er kun Jesus og ikke Peter, der kan opdatere gruppen på de tolv kronvidner. Gennem lodtrækning⁴ spørger man Jesus, hvem han har valgt. Det bliver Matthias, *"som så blev regnet med til de elleve apostle"* (V26). Nu var kirkens fundament genoprettet: 'de tolv kronvidner', så Helligånden kunne komme og salve kirken (= et hundrede og tyve disciple) på pinsedag. Men det er Jesus, der har lagt grunden ved at udpege Matthias.

6. Helligånden er kirkens sjæl.

Fordi kirkens grundlag nu var på plads, kunne Helligånden udgydes over kirken (ikke kun apostlene og Jomfru Maria). Denne udgydelse over hele Guds folk var forudsagt af profeten Joel (kap. 3). Pinsedag var der ca. tretusinde, der omvendte sig, kom til tro på Jesus og blev døbt og modtog Helligånden.

7. Kirkens struktur

Nu var kirken grundlagt efter Guds plan og begyndt at blive bygget op af levende stene. Hvordan skulle så denne konkrete kirke i Jerusalem leve og opbygges? Lukas beskriver det meget præcist og ofte med konkrete eksempler: *"De holdt fast ved apostlenes undervisning og ved fællesskabet, ved brødets brydelse og ved bønnerne"* (AG 2,42). Disse fire områder vil fra nu af strukturere kirkens liv som Guds folk. Lukas forbinder områderne to og to. Vi kan slå fast, at disse fire områder er kirkens grundstruktur over alt og til tidernes ende:

² En nærmere analyse viser, at det er Peters og de øvrige 11 apostles vidnesbyrd om Jesus, der er klippen.

³ Jeg bruger i denne forbindelse 'Bibelen', både GT og NT, da Jesus selv hele tiden henviser til Guds ord i GT.

⁴ En fremgangsmåde, som man overtog fra templet, hvor ypperstepræsten kunne kende Guds vilje ved at trække lod.

7.1 Apostlenes undervisning er undervisning i Jesu lære. De nye kristne skal nu optages i Jesu skole og blive hans disciple (jfr. Matth. 28.19⁵). Det er de tolv kronvidner, der skal videregive Jesu lære⁶. Denne undervisning er livslang, fordi vi skal omformes radikalt takket være Jesu lære og Helligånden. Den første definition på at være kristen er således at blive Jesu disciple ligesom de første, vi hører om i evangelierne. Jesus fortsætter sine lærergering med alt, hvad det indebærer iflg. evangelierne. Han er bygmesteren, men grundlaget for hans lære er de tolv kronvidners vidnesbyrd om ham nedfældet i Bibelen.

7.2 At blive døbt og kristen betyder også, at man tilhører Guds familie, at man får et nyt 'fællesskab'. Til slut kalder Jesus sine disciple for sine brødre og søstre (Matth. 28,10. Joh. 13-17. 20,17-18. Gal. 4,5-7). 'Fællesskab' betegner kirken som på én gang guddommelig og menneskelig. Vi skal opleve os selv som medlemmer af et virkeligt fællesskab. Det latinske ord hedder 'communio' (jfr. kommunion). Vi bekender netop i Den apostolske Trosbekendelse, at den hellige katolske kirke er 'de helliges samfund' (latin: *communio sanctorum*), som bedst kan gengives med 'de helliges fællesskab'. 'De hellige' var den første betegnelse på de kristne⁷. De var hellige, fordi de var helliget Gud, tilhørte ham i kraft af troen og dåben. Vi har således et virkeligt fællesskab med hinanden og med Gud i Kristus og Helligånden. Dette fællesskab opstår og udvikles på basis af apostlenes undervisning, dvs. Bibelen, men indebærer også solidaritet i praktiske forhold. At være kristen betyder helt konkret, at vi nu er i familie med Gud og hinanden.

7.3 Det tredje element i kirken er 'brødets brydelse'. Det var den jødiske betegnelse for et måltid, idet måltidet blev indledt med, at værten tog brødet, takket Gud og brød det og sendte det rundt til deltagerne. Det var dette "ritual", Jesus brugte, da han indstiftede nadveren. Her betyder det ikke kun eukaristien, nadveren, men fællesmåltider. De kristne udviklede sådanne fælles måltider rundt omkring i husene. De blev kaldt agapemåltider, kærlighedsmåltider. Meget taler for, at det var under sådanne bordfællesskaber, at man også fejrede messen, f.eks. lørdag aften (søndagen begyndte jo lørdag aften). Disse fælles måltider i husene udviklede helt konkret kirken som et fællesskab. Man spiste ofte sammen, fordi man nu var blevet i familie med hinanden. Lukas hentyder sikkert til disse bordfællesskaber i sin fortælling om brødernes mangfoldiggørelse: Jesus beder disciplene om at få de 5000 mennesker til at sætte sig i grupper på ca. 50 (Luk. 9,14). 50 var det antal, der kunne være i et jødisk hus i gården, hvor man opholdt sig.

7.4 Det fjerde element i kirkens struktur er 'bønnerne'. Lukas fortæller, at de første kristne i Jerusalem dagligt gik op i templet og deltog i tempelkulten, som bestod af sang. Det vi kalder de bibelske salmer (GT) var det materiale, man brugte ved gudstjenesterne i templet (og i synagogerne). Kirken har fra dag ét overtaget jødernes "salmebog" og brugt den i huskirkerne, da man jo i begyndelsen ikke havde kirkebygninger. Det vi kalder kirkens "tidebøn" er netop de gudstjenester i dagens løb, hvor man beder eller synger de bibelske salmer. Det er klostrenes hovedaktivitet. Kirken har derfor også efter koncilet rekonstrueret tidebønnen, sådan at vi alle igen kan bruge den som vores 'salmebog' i det omfang, vi har mulighed for det. Tidligere var det reserveret præsterne og nonnerne, nu skal det være alle katolikker, der har mulighed for dagligt at bruge disse salmer. Det er ikke den enkeltes bøn, det er kirkens bøn, man deltager i efter ens muligheder.

⁵ "Gå nu ud og gør alle folkeslag til disciple, idet I døber dem til (i) Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og idet I underviser dem i at holde alt det, jeg har befaleet jer".

⁶ Hele Matthæusevangeliet handler om det. Man kunne kalde dette evangelium Matthæus' lærebog om Jesus.

⁷ Også medlemmer af Guds folk i GT blev ofte betegnet med ordet 'de hellige', dvs. dem, der tilhører Gud. De kristne fortsætter Israels forhold til Gud.

Denne sammenfatning i AG af den første kirkes liv og gerning hører med til den lokale kirkes grundlag og struktur gennem alle tider. Det er på dette konkrete grundlag, at Kristus bygger sin kirke over alt på jorden.

Denne tekst i AG giver definitionen på at være kirke, hvis den skal bygges på de tolv apostles grundvold, være en apostolisk kirke.

8. De tolv er kirkens ledelsesorgan.

Det fremgår af de efterfølgende tekster i AG, at ansvaret for kirkens måde at leve på primært var de tolv, men efterhånden som kirken i Jerusalem voksede, måtte de have medarbejdere. Lukas fortæller, at kirken ret hurtigt fik problemer, fordi den var nået op på ca. 5000 (jfr. brødernes mangfoldiggørelse, som alle evangelister ser som forvarsel på de kristnes måltider inkl. eukaristien). Apostlene, som skulle sikre, at kirken fungerede på de ovenfor anførte præmisser, magtede det ikke. De beslutter derfor at finde syv medarbejdere. Det var ikke Peter, der styrede processen, det var 'de tolv' (6,2+6). Om og om igen nævnes 'de tolv' som de ansvarlige for kirken i Jerusalem, aldrig de enkelte apostle hver for sig. Således bliver det tydeligt, at Jesu medarbejdere i hyrdetjenesten var et kollektiv. Derfor skal apostlenes medarbejdere også være en gruppe på 'syv' (6,3). De skal først og fremmest aflaste apostlene ved bordtjenesten. Proceduren er følgende: Menigheden skal udvælge de syv medarbejdere, som skal være fyldt af Helligånden. Menigheden fremstiller derpå de syv for apostlene, der beder over dem og lægger hænderne på dem. Lukas vil uden tvivl også her give os modellen for, hvordan tjenesterne indsættes i kirken.

Senere fortæller Lukas, at rundt omkring i alle lokale kirker bliver der indsat et tilsvarende kollektivt ledelsesorgan, nemlig et såkaldt 'ældsteråd' efter jødisk forbillede⁸. Men det er i dette tilfælde Paulus og Barnabas, der udvælger de ældste. De indsættes med følgende ceremoni: Alle (?) faster og beder, og de to apostle 'overgiver' dem til Herren, 'som de var kommet til tro på'. At de bliver overgivet til Kristus, må betyde, at de fra nu af skal være hans tjenere i menigheden. Vi kan på denne baggrund understrege, at en lokal kirke ikke er betjent af en enkelt person, f.eks. ham vi kalder biskop eller sognepræst, men af et ældsteråd, et kollektivt. Men det skal også understreges, at det er apostlene, der indsætter dem i denne tjeneste. De har altså et 'mandat' til at indsætte Kristi tjenere.

Menigheden i Jerusalem er grundmodellen for alle Kristi kirker. De lokale kirker skal svare til modernemenigheden, være et afbillede af den. Sådan beskriver Lukas det. Modernemenigheden blev i begyndelsen ledet af 'de tolv', men også i Jerusalem bliver der senere indsat et ældsteråd, og den får også et lokalt overhoved, som ikke er Peter, men Jakob, formodentlig den samme som 'Herrens broder'. Han var ikke medlem af de tolv's gruppe (1. Kor. 15,4-9. Gal. 1,18-19. AG. 21,17-19). Han blev også kaldt 'apostel' ligesom Paulus og Barnabas. Det var ikke kun de tolv, der havde aposteltjenesten, også flere andre var i teologisk forstand 'apostle' dvs. Kristi udsendte.

Ordet biskop i den nutidige betydning findes ganske sikkert ikke i NT. Hvilken ledelsesmodel finder vi så i NT? Alt tyder på, at det var ordet 'apostel', der var hovedansvarlig for de enkelte lokale kirker, men de var tilsyneladende omrejsende. Men hvordan fungerede det i praksis efter, at den første generation af apostle var ude af billedet? Hvem overtog deres ledelsesfunktion? Og hvad var forholdet til ældsterådet i de enkelte kirker? Apostelbegrebet var meget brugt i de første generationer af kristne, og der optrådte endda også "falske apostle og profeter" (Åb 2,2). Paulus

⁸ 'Ældste' hedder på græsk 'presbyter'. Det er dette ord, der er blevet til 'præst'. Præst betyder altså en 'ældste'.

nævner både i 1. Kor. 12,28 og Ef. 4,11 apostlene, som dem Kristus først og fremmest har givet kirken. Det er ikke klart, om disse to tjenester i princippet findes i enhver lokal kirke eller kun i kirken som helhed. Men aposteltjenesten (og profettjenesten) var trods alt den vigtigste og omfattede mange flere end de første tolv apostle. Noget tyder på, at betegnelsen 'apostel' i de næste generationer blev reserveret til den første generation af apostle og senere erstattet af 'biskop' efter år 100. De blev så opfattet som 'apostlenes efterfølgere'. Men NT er ikke klar på dette punkt. Apostelbegrebet refererer direkte til Kristus. Apostlen er hans personlige udsending (ligesom 'englene' i Åb 1-3). Hvordan foregik denne "udsendelse" i praksis?

9. Lokale kirker grundlægges ud fra modermenigheden i Jerusalem og fra Antiokia:

9.1 Apostlenes Gerninger beskriver efterfølgende, hvordan pinsen fortsætter gennem evangeliseringen og dåben. Det første eksempel er Samaria: *"Da apostlene i Jerusalem hørte, at Samaria havde taget imod Guds ord (gennem Filip), sendte de Peter og Johannes til dem. Da de kom derned, bad de for dem, at de måtte modtage Helligånden, for den var endnu ikke faldet på nogen af dem, de var blot blevet døbt (af Filip) til Herren Jesu navn. Så lagde de hænderne på dem, og de modtog Helligånden"* (8,14-17). Denne handling kan forstås som firmelsens sakramente. Nu blev samaritanerne udrustet til at danne en lokal kirke ligesom modermenigheden i Jerusalem. Det er de tolv apostle i Jerusalem, som står bag grundlæggelsen af den første datterkirke, men det sker gennem to af disse apostle: Peter og Johannes. Disse to handler på de øvrige apostles vegne. Lukas fortæller os på denne måde, hvordan evangeliet udbredtes, og hvordan der blev oprettet en ny kirke. Samaritanerne hørte ikke til kirken i Jerusalem. De blev en ny kirke, men "født" af modermenigheden, takket være apostlene og Helligånden, som ledsagede dem.

9.2 Lukas giver også et andet eksempel: Den første hedenske kirke bliver oprettet i Cornelius' hus i Cæsarea (kap. 10). Denne proces beskrives i enkeltheder, og Peter, som grundlægger den, skal endda aflægge regnskab for det, fordi han var under mistanke af menigheden i Jerusalem for at have overtrådt de jødiske regler for besøg i en hednings hus (bemærk 'hus'). Dette eksempel er begyndelsen på forkyndelsen af ikke-jøder, der også skal blive til Guds folk, dvs. danne en lokal kirke. Da Peter, direkte sendt af Jesus Kristus til Cornelius, som var romersk kommandant, træder ind i hans 'hus' og forkynder evangeliet, kommer Helligånden ham i forkøbet: *"Mens Peter endnu talte om dette (om Kristus og hans gerning), faldt Helligånden over alle, som hørte ordet"* (AG 10,44-48). Peters reaktion: *"Mon nogen kan forhindre disse i at blive døbt med vand, når de har modtaget Helligånden ligesom også vi?"* Og så blev de alle døbt, og man bad Peter og hans ledsagere om at blive der nogle dage. Cornelius, havde samlet mange gæster, der skulle høre Peter (V27). Det var ganske sikkert andre romere og bekendte i byen. Jorden var forberedt. Nu var den første kirke blandt hedningerne grundlagt i Cornelius' hus, en 'huskirke'.

9.3 Hvordan Peter og hans medarbejdere organiserede kirken først i Samaria og siden i Cæsarea, ved vi ikke. Men vi må regne med, at det var modermenigheden i Jerusalem, der var modellen. Men Lukas vil sikkert også understrege, at det nu er pinsens Ånd, Helligånden, der bygger kirken op på dette sted, men efter modermenighedens skabelon. Det er igen Kristus, der er bygherren ved Helligånden.

9.4 Lukas fortsætter med at fortælle, hvordan Barnabas og Paulus missionerede i Syrien og Lilleasien. Mønsteret er det samme: Man starter i den lokale jødiske synagoge, hvis den findes, og forkynder om Jesus. I langt de fleste synagoger var der mange ikke-jøder, der havde tilsluttet sig jødedommen, og som derfor var tilstede om sabbatten, når Barnabas og Paulus talte om Jesus. Det

var oftest disse "konverterede" jøder, der tog imod evangeliet og blev kristne. Således kunne der i synagogen opstå to grupper: de, der tog imod evangeliet og blev døbt, og de der afviste evangeliet. De, der var blevet kristne, måtte mange gange oprette deres egen synagoge, fordi de ikke var accepteret af synagogens jødiske medlemmer, således opstod en lokal kirke / kristen synagoge (se punkt 8). Den lokale kirke var sammenlignelig med en synagoge. Ordene kirke og synagoge var to græske ord, der skulle gengive de hebraiske ord qahal og 'edah⁹. Lukas understreger, at en kristen "synagoge" adskiller sig fra en jødisk synagoge ved troen på Herren / Jesus, "som de var kommet til tro på" (V23). Det er troen på, at Jesus er Kristus, Israels konge, der adskiller den kristne "synagoge" og den jødiske.

9.5 Oversigt over grundlæggelse af de lokale kirker¹⁰:

De lokale kristne kirker var en pendant til de jødiske synagoger. De havde ofte deres oprindelse i en synagoge. De kristne forkyndere begyndte altid i en lokal synagoge, hvis den fandtes. Og jødedommen i det første århundrede af vor tidsregning havde virkelig spredt sig til Romerriget. Så der fandtes synagoger overalt, ofte også flere synagoger i samme by. Da Jesus sender sine disciple ud for at forkynde det glade budskab før sin lidelse og død, instruerer han dem til kun at gå til jøderne, fra hus til hus (Matth. 10,5-15). Matthæus slutter sit evangelium med, at Jesus efter sin opstandelse sender disciplene ud til alle folkeslag (28,19, Mk 16,15, AG 1,8). Jøderne havde prioritet, når det gjaldt om at høre om Kristus, han var og er jo jødernes konge, men nu skal alle folkeslag have mulighed for at tilhøre Guds folk.

Men Kristi kirke er også et alternativ til datidens jødedom. Den er opfyldelse af Guds løfter til David og sit folk Israel. Paulus behandler dette problem i brevet til romerne (kap. 9-11). Han sammenligner Guds folk Israel med et "ædelt oliventræ", som de troende hedninger er blevet indpodet på. Gud har fjernet alle de grene på dette oliventræ, der ikke bar frugt, og han har hentet grene fra et vildt oliventræ og podet dem ind på det ægte. Og når tiden er inde, vil Gud også pode de ægte olivengrene ind på det træ, de hører til. Kristi kirke er den autentiske forlængelse af Guds folk i den gamle pagt. Det er den teologiske grund til, at GT også er kirkens bibel. GT og NT er tilsammen kirkens grundbog. En af kirkens største bibelkyndige, Hieronymus (4. årh.) kunne sige: "Ukendskab til Bibelen er ukendskab til Kristus". Det var ham, pave Damasus I (366-384) bad om at oversætte hele Bibelen til latin fra grundsprogene. Denne oversættelse blev kaldt Vulgata¹¹. Der forelå kun en gammel og dårlig oversættelse. Samme pave har på baggrund af en romersk synode (382) udgivet en officiel liste over 'de guddommelige skrifter', hvortil også hører de såkaldte 'apokryfiske' bøger. Denne nye latinske Vulgata-oversættelse skulle afløse den græske Bibel i det vestromerske kejserrige, hvor man efterhånden kun talte latin. Græsk var i begyndelse "hele" kirkens modersmål. Formålet var, at også de latinske katolikker kunne blive undervist i apostlenes lære. Det var jo embedets hovedopgave at undervise på basis af Bibelen.

NT bruger kun ordet 'kirke' i stedet for 'synagoge'. Jeg tror, at de første kristne, jøder såvel som ikke-jøder, følte det nødvendigt at undgå ordet 'synagoge', for at understrege, at Kristi kirke ikke måtte identificeres med datidens jødedom. Også blandt synagogerne var der ofte forskelle, hvad traditionerne angik. Den dag i dag kan der være stor forskel på de forskellige synagoger. De udgør

⁹ Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament Band III s.528. Brugen af ekklesia og synagoge i de første par hundrede år er ikke ensartet. Det afhæng bl.a., hvilke lokale traditioner jøderne henholdsvis de kristne fulgte.

¹⁰ Kyrillos af Jerusalem (4. årh.) forklarer i sine katekeser for dåbskandidaterne, hvad vi skal forstå ved kirke, og fremstiller det samme syn som ovenfor beskrevet. Dette bibelske syn var stadig gældende i oldkirken.

¹¹ Efter 2. vaticankoncil har man udgivet en helt ny oversættelse af Bibelen til latin, som hedder Nova Vulgata.

absolut ikke nogen enhed. En kristen synagoge kunne let blive endnu en jødisk variant af en synagoge. Derfor valgte man et andet ord for synagoge, nemlig 'kirke'. Det græske ord for kirke er 'ekklesia', som betyder en konkret forsamling. Det tilsvarende hebraiske ord 'qahal' betyder også forsamling (se note 9). Man valgte derfor at bruge ordet 'ekklesia', som altså også er bibelsk. Guds folk i GT var ikke en eller anden politisk størrelse, men Guds forsamling, som han kunne tale direkte til. Også en sådan gammeltestamentlig forsamling var struktureret med et ældsteråd på 70 medlemmer, der repræsenterede folket (2. Mos 24,9-11). Kirken er på denne måde en fortsættelse af Israel, men på et nyt grundlag, nemlig Jesu lære og gerning. Kristi kirke er den autentiske videreførelse af Guds qahal (= ekklesia) i GT.

10. Missionsbefalingen.

Jesus sender apostlene ud til alle folkeslag, så alle mennesker nu kan blive en del af Guds folk: *"Gå nu ud og gør alle folkeslag til disciple, idet I døber dem til (i) Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og idet I underviser dem i at holde alt det, jeg har befalet jer"* (Matth. 28,19-20). Opgaven består i 1) at indbyde alle mennesker til at blive Jesu disciple, dvs. at gå i hans skole, 2) at optage de troende i Guds familie og folk, kirken, gennem dåben, 3) at undervise de nye kristne i Jesu lære, som kan sammenfattes i buddet om kærlighed. Således svarer Jesus en af de skriftkloge, der spørger ham, hvad der er det største bud i Loven: *"Du skal elske Herren din Gud med hele dit hjerte, med hele din sjæl og med hele dit sind. Dette er det største og første bud. Men der er et andet, som er lig med det: Du skal elske din næste som dig selv. I disse to bud hænger hele Loven og profeterne"* (Matth. 22,36-40). På denne baggrund skal vi forstå, hvad Jesus vil sige i 28,19-21:

Udtrykket 'befale' (V20) henviser til Moseloven. Nu er det Jesus, der er den nye "Moses", der skal undervise i det sande guddommelige liv. Matthæus fremstiller dette tema i hele sit evangelium, f.eks. i den såkaldte bjergprædiken (kap. 5-7): Jesus sammenligner den person, der hører hans ord og handler efter det, med et menneske, der bygger sit hus, dvs. sit liv, på klippen¹². *"Og det skete, da Jesus havde afsluttet disse ord (sin lære), blev skarerne overvældet af hans lære, thi han var en, der underviste dem med myndighed og ikke som deres skriftkloge"* (V28-29). Her oplever tilhørerne, at Jesus har myndighed ligesom Moses. Han er den nye Moses, der skal fortsætte, hvor den gamle Moses slap og afslutte Guds undervisning. Det er det billede, Matthæus tegner af Jesus, ligesom også f.eks. Johannes. Kirken er således det sande Israel. Pave Pius XI sagde i 1930'erne, da Nazismen brød igennem for alvor, til de kristne: *"Husk på, at vi åndelig set er semitter"*¹³. Det er vores identitet som kristne at være Guds folk Israel, takket være vores tro på Israels konge Messias. Undervisning i Kristi lære er den første opgave i kirken, for det drejer sig om at se på os selv, på verden og på Gud med Guds øjne. Det er faktisk grundbetydningen af ordet teologi: Guds lære / læren om Gud. Det er Bibelens formål: at være Jesu direkte undervisning af Guds folk.

11. Den lokale kirke bygges op nedefra.

Hver lokalkirke ("synagoge") var bygget op nedefra. Ikke af enkelte mennesker, men af familier. NT har så mange eksempler på det. Historien om Cornelius i Cæsarea (AG 10) er et mønstereksempel. Jesus selv instruerer sine disciple, at de skal gå fra hus til hus. Paulus laver en slags teologi om familien i brevet til efeserne (kap. 5,21-33). Ifølge Guds skaberorden, er familien skabt som det menneskelige samfunds grundcelle (1. Mos. 1,26-28. 2,21-24). Guds søn blev menneske i en

¹² Matthæus bruger nøjagtigt det samme ord 'klippe' 7,24 og 16,18. Det må derfor i begge tekster betyde Jesu lære.

¹³ Frit gengivet.

familie, ja endda i en slægt, nemlig Davids slægt. Både Matthæus og Lukas lægger vægt på, at Jesus havde en menneskelig familie, som bestod af Josef, Maria og Jesus.

Det er derfor utænkeligt, at familien ikke også får en væsentlig funktion i kirken som Guds folk. Israel bestod af tolv stammer, der hver især bestod af så og så mange slægter og familier. Man kunne i dag bruge udtrykket, at den kristne familie indeholder kirkens DNA-kode, dvs. kirkens strukturelle væsen. Det er ægteskabets sakramente, der gør familien til kirke i dens mindste enhed. Et sakramente gør jo Jesus nærværende. Forholdet mellem en kristen mand og kvinde i ægteskabet gør Jesus nærværende som kirkens brudgom. Kirken er Kristi brud og som sådan nærværende i den kristne familie¹⁴. På samme måde kan vi forstå det, vi kalder 'ordenshuse'. De er nemlig også 'huskirker' og supplerer familierne.

Jesus bekræfter Guds folks opbygning af slægter og stammer ved at udnævne 'tolv' disciple som grundlaget for Guds folk i den nye pagt. Det er disse tolv disciple, som knytter Guds folk i den nye pagt sammen. Matthæus (igen) bruger tre måder at omtale denne grundvold i Guds folk på: 1) tolv disciple, 2) de 'tolv' og 3) de 'tolv' apostle. Det er de samme personer, men de omtales på tre forskellige måder: 1) som disciple, 2) som kirkens grundvold og 3) som apostle, dvs. officielle udsendinge (der var andre apostle end de tolv, f.eks. Paulus og Barnabas). 'De tolv' er symbolet på Guds folk.

12. Det katolske samfundssyn.

Den katolske kirke udviklede i 1800-tallet en "filosofi" om et samfund efter Guds ordning: 1) subsidiaritetprincippet (nærhedprincippet): Et samfund bygges op nedefra: familien. Familierne samles i f.eks. landsbyer, osv. Et overordnet fællesskab må ikke erstatte de mindre og de små enheder. 2) solidaritetsprincippet: Ingen lille enhed må isolere sig. Den skal indgå i større enheder osv. Men også de større enheder skal støtte de mindre efter behov. Det grundlæggende princip er det enkelte menneskes værdi i sig selv, men også dets basale afhængighed af familien. Det moderne samfund respekterer ikke disse principper. Gør kirken det? Gælder disse to principper også for kirken?

Vi må som kristne konstatere, at de fleste moderne samfund ikke hviler på disse to grundlæggende principper med den konsekvens, at samfundet i en eller anden grad bliver "umenneskeligt". De nutidige samfund har opløst familien som grundenhed, hvilket børnene først og fremmest lider under. Denne erfaring må stille os kristne overfor spørgsmålet, om ikke netop kirken skal bygges op på basis af familierne, som jeg derfor kalder 'huskirker'. Men det bliver et problem, fordi vi i alt for høj grad efterligner forholdene i samfundet, hvor familien så at sige ikke længere eksisterer.

13. De lokale kirkers fællesskab og kirken i Rom som modermenighed.

En lokalkirke skal bestå af "huskirker" (nærhedsprincippet), der tilsammen i et bestemt område udgør en "storfamilie", lokalkirken (solidaritetsprincippet). Disse lokalkirker udgør så igen en ny storfamilie osv. og alle lokalkirker udgør én storfamilie. Ignatius af Antiokia skriver o. år 107 et brev til kirken i Rom, som han betegner som den, der fører forsædet i kærlighedsmåltidet (agapemåltidet). På den måde beskriver han, at hele kirken er som et stort fællesmåltid med

¹⁴ I 1. Mos. 2 siges billedligt, at Gud byggede kvinden (som et hus). Familien er et hus, hvor kvinden er rammen. Det er denne forståelse, som ligger til grund for udtrykket 'huskirke'.

kirken (ikke paven) i Rom som vært. Det er bordfællesskabet, der er modellen for kirkernes fællesskab.

Fordi alle lokalkirker teologisk tilsammen udgør en familie, skal der også være en modermenighed, der kan samle familien. Menigheden i Jerusalem var den oprindelige modermenighed iflg. NT. Efter Jerusalems ødelæggelse i år 70 bliver det kirken i Rom, der overtager rollen som modermenighed. Men teologisk forstået, er det ikke biskoppen af modermenigheden (paven), der nu har dette overordnede ansvar, men kirken i Rom, som naturligvis kun kan fungere som sand kirke, hvis den er ledet af et ældsteråd og en biskop.

Da kristendommen begyndte at udbrede sig i den daværende verden, skete det ved grundlæggelse af lokale kirker, der hvilede i sig selv, men som også var i familie med hinanden. Derfor var der brug for en hovedmenighed, der kunne være modermenighed i denne familie af lokale kirker¹⁵, se note 15, hvor Laterankirken, den oldkirkelige domkirke i Rom, kaldes moder og hoved for alle kirkerne i verden (og i Rom). Der står ikke 'kirken', men 'kirkerne' i verden. Modermenigheden i Rom opfattede sig selv i oldkirken på samme måde som ovenfor anført. Et nøgleord er koinonia / fællesskab. Vi bekender: *"Jeg tror på Helligånden, den hellige katolske kirke, de helliges samfund ..."* (Den apostoliske trosbekendelse). En bedre oversættelse ville lyde: 'de helliges fællesskab' (latin: *communio sanctorum*). Her er det kirkens væsen, der betegnes som et fællesskab (koinonia, *communio*) af de troende (se 7.2). Det var netop betegnelsen for de første kristne i NT: de hellige¹⁶.

Kirken kaldes katolsk. Det betyder i oldtiden, at kirken er til for alle folkeslag og gengiver meningen med Jesu udsendelse iflg. Matthæus: *"Gør alle folkeslag til disciple"*. Kristi kirke skal udbredes overalt i verden blandt alle folkeslag. Vi må derfor ikke indsnævre begrebet til at kendetegne det, vi i dag forstår ved 'katolsk kirke', nemlig den aktuelle form for kirkelig organisation, som vi folkeligt kalder 'den romersk-katolske kirke'. De såkaldte unnerede kirker er også katolske, men ikke romerske. Når Folkekirken og andre protestantiske kirkesamfund oversætter ordet 'katolsk' med 'almindelig' gengiver de ikke ordets oprindelige betydning: for alle mennesker. Opdelingen af kirken i 'katolsk', 'ortodoks', 'evangelisk' osv. afspejler det andet årtusindes kirkesplittelse, som dybest ikke havde teologisk karakter, men politisk. Teologisk er kirken 'katolsk', 'ortodoks', 'evangelisk' osv. Ordene betegner kirkens væsen.

Man kan kalde kirken for synodal på baggrund af lokalkirkernes fællesskab. Synode er en konkret forsamling på alle niveauer, hvis forholdene kræver det. Man kommer sammen for i fællesskab som kirke at lytte til kirkens Herre og kirkens ånd, Helligånden. Det klassiske eksempel er synoden i Jerusalem ca. år 50 (AG 15)¹⁷.

14. Den vestlige kirke i det andet årtusinde var ikke et fællesskab af lokale kirker¹⁸.

¹⁵ Laterankirken kaldes ofte *Alle kirkers mor*, og på facaden står indskriften *SACROSANCTA LATERANENSIS ECCLESIA OMNIUM URBIS ET ORBIS ECCLESiarUM MATER ET CAPUT* (latin for: *Den allermest hellige Laterankirke, moder- og hovedkirke for alle byens og verdens kirker*). Kirken er viet til [Jesus Kristus](#), [Johannes Døberen](#) og [Evangelisten Johannes](#), citat fra Google.

¹⁶ Bruges også mange gange i GT om Guds folk f.eks. i de bibelske salmer, se note 7.

¹⁷ Den igangværende bispesynode i Rom opfylder den betingelserne for kunne kaldes synode i teologisk forstand? Det er jo ikke de lokale kirker, der er repræsenteret, men bispekonferencerne.

¹⁸ Det er en kompleks problematik, hvor vi må skelne mellem den kirkelige organisation og kirkelivet. Selve den organisatoriske udvikling kan faktisk føres tilbage til 4. århundrede og var forskellig fra område til område: Hvordan skulle kirken organiseres, når den efterhånden fyldte meget i datidens verdenssamfund, det romerske rige? På denne baggrund er det meget vigtigt, at vi som kristne interesserer os for kirkens individuelle medlemmer, som vi kalder

Kirkens store problem i det andet årtusind (Europas missionshistorie) var, at man ikke grundlagde lokalkirker i den ovenfor anførte bibelske betydning. Som grundmodel indførte man et romersk civilretligt begreb: bispedømme (diocese). Det var ikke en lokal kirkelig forsamling, men et territorium, et geografisk begreb. Bispedømmerne blev så opdelt i mindre territorier, kaldet sogne. Denne model svarer ikke til den bibelske. Hvem var hyrder, lære m.m.? Biskoppen, sognepræsterne eller andre? Og hvor kommer de såkaldte præsteordner ind i systemet? Noget tyder på, at kirkerne i de østlige traditioner trods alt fortsatte ad det oldkirkelige spor. Måske er det en del af forklaringen på skismaet mellem kirken i øst og vest, som netop bliver realiteten i det andet årtusind.

Men vi bliver også for sandhedens skyld nødt til at spørge, hvordan det store missionsårhundrede, 1500-tallet, forløb. Grundlagde man lokale kirker i Latinamerika og i fjern Østen i bibelsk forstand eller var der kun tale om missionsstationer (som senere i Afrika)? Det var jo ordenspræster, der var missionærer, og der var ikke mange biskopper involveret i missionen. Man opfandt en ny kirkeretlig institution, apostolisk vikariat. Det var et territorium, som i sidste ende alene havde paven som biskop, repræsenteret ved en vikar, der var bispeviet. Er det det, man teologisk kalder for en lokalkirke?

I dette sammenhæng må vi også berøre spørgsmålet om firmelsens sakramente. Modtog de døbte altid dette sakramente både i Europa og i den nye verden? Den vestlige kirke havde jo skilt de to sakramenter dåb og firmelse fra hinanden, bl.a. fordi det altid skulle være biskoppen, der firmede (selvom en præst godt kan gøre det efter omstændighederne¹⁹). Spørgsmålet er således, om kristne, der kun er døbte, kan indgå i en lokal kirke i teologisk forstand, være "levende stene" i den guddommelige bygning på stedet? Kan en ægte lokal kirke oprettes af kristne, som ikke er firmede? Det er et seriøst teologisk problem, som vi må stille.

Konklusion.

Denne tekst er en slags sammenfatning af forskellige bibelteologiske studier om kirken²⁰. Formålet er ganske enkelt, at vi som dagens katolikker og for den sags skyld også andre troende kristne kan se vores situation i øjnene. De fleste af os er mere eller mindre blinde. De færreste har tilstrækkelig teologisk indsigt til at kunne se kirkens situation med Guds øjne. Vi tænker meget begrænset og forstår ikke, at kirken i sit væsen er Guds alternativ til denne verden. Johannes Åbenbaring er en lang forklaring på kirkens forhold til denne verden, som er Guds modstander. Ved hjælp af billeder forklarer Johannes kirkens problematik i verden indtil Kristi genkomst. De syv breve, Jesus dikterer til de syv kirker i Lilleasien, er Jesu konkrete vurdering af de enkelte kirkers situation som hans kirke. Men gennem disse tekster vil Jesus tale til alle lokalkirker til alle tider. De slutter nemlig alle med Jesu ord: *"Den, som har øre, skal høre, hvad Ånden siger til kirkerne"* (Åb 2,7 m.fl.). Disse syv breve (tallet er sikkert symbolsk og skal betyde 'katolsk', universel) er Jesu vejledning til os, der er lokalkirker til alle tider. De er budskaber til den katolske kirke som sådan.

Måske er Jesu breve til de syv kirker, det klareste bevis for, at kirken ikke havde universel struktur, der hvilede i sig selv, men var et fællesskab af individuelle lokale kirker. Den universelle kirke var nærværende i den lokale kirke, fordi de alle havde samme væsen og struktur. Det er teologien om

martyrer eller helgener, idet de er de mest autentiske udtryk for kirken.

¹⁹ Jeg har selv under biskop Hans Martensen være biskoppelig vikar for firmelser i Jylland. En præst skal firme en døbt, der i livsfare (det er ikke sikkert, at alle præster ved det?).

²⁰ Bl.a: Messen, Embedet, Kirken, Du er Petrus, En teologi om Bibelen. Den kristne familie

kirken. Brevene er skrevet i slutningen af det første århundrede, for den tredje-fjerde generation af kristne. Jeg har følt det nyttigt at tilføje et appendiks, hvor jeg citerer og kommenterer det første kapitel i Johannes Åbenbaring²¹.

For at kunne bedømme kirkens situation i dag, bliver vi nødt til helt overordnet at forstå dens væsen, sådan som Bibelen beskriver kirken.

Det handler ganske enkelt om at tænke som Gud (det er betydningen af 'teologi') og ikke som mennesker. Det gælder også i kirken. Jeg er overbevist om, at de mange splittelser i det andet årtusind i sidste ende skyldtes, at man ikke længere tænkte 'teologisk' i den originale betydning, men menneskeligt. Teologi var blevet et akademisk fag og ikke Helligåndens fag. Derfor læste man Bibelen på en forkert måde, nemlig som et opslagsværk, hvor man søgte bekræftelse på ens personlige opfattelse af kristendom. Det er pave Benedikt XVI' store fortjeneste at have undervist os om den rigtige måde at læse Bibelen på (Verbum Domini, 2010). Mine overvejelser er et forsøg på at følge hans vejledning.

Til slut må vi spørge os selv, hvordan man kan omstrukturere det nuværende system efter den bibelske grundmodel bestående af lokalkirker. F. eks. Hvor mange lokalkirker skal der oprettes i Danmark, for at den bibelske grundmodel kan realiseres? Det synes fuldstændigt urealistisk. Et konkret problem illustrerer det: f.eks. tilhører menigheden i Århus den katolske kirke i København rent kirkeretligt? Ja! Der er nemlig kirkeretligt ikke noget, der hedder den katolske kirke i Danmark. Det er en uofficiel og praktisk betegnelse af ren administrativ karakter. Det katolske bispedømme har sit sæde i København og navn efter København. Denne problematik handler i sidste ende både om teologi og om kirkeret, men virkeligheden er en anden, den er administrativ, og det påvirker vores selvforståelse af at være kirke.

Løser man problemet ved at oprette flere bispedømmer i Danmark? Bliver de ikke også blot administrative enheder og ikke de ovenfor nævnte 'fællesskaber'. Hele spørgsmålet om embedet hænger også sammen med spørgsmålet, hvad en kirke er. Som ovenfor sagt er embedet et kollektiv og ikke enkelt personer, der løser pastorale opgaver. Hvordan skal læreembedet fungere i den aktuelle organisation? Hvem skal udøve det lokale læreembede, som er den første opgave i en kirke? Disse konkrete spørgsmål afslører, at vi har store problemer som kirke, ikke blot i Danmark, men i hvert fald i hele den vestlige verden. Det kan også være grunden til de manglende præstekald.

Pave Johannes Paul II sagde udtrykkeligt o. 2000, at paveembedet var den største hindring for de kristnes genforening, men han sagde også helt tydeligt, at den måde, paven havde udøvet sit embede på i det første årtusind var på den og den måde, i det andet årtusind på en anden måde, og i det tredje årtusind kunne det blive på en helt tredje måde, hvor alle kristne skulle bidrage med deres forslag. Dette fortalte en ortodoks ærkebiskop, der var involveret i det økumeniske arbejde, og som var på besøg i København²². Han gav klart udtryk for, at ortodokse teologer var dybt overrasket over, at en pave kunne være så åben. Pave Johannes Paul har altså erkendt, at kirkens reform må begynde i toppen med paveembedet. Det er ikke paveembedet, der teologisk er forkert, det er formen og udøvelsen af det, som i de sidste tusind år er blevet kirkens hovedproblem. Den aktuelle pave Frans tænker måske i samme baner med sin opfattelse af, at kirken er synodal af væsen; men kan han følge op på pave Johannes Pauls anliggende? Det ville

²¹ Kan bestilles pr. email: l.j.messerschmidt@gmail.com

²² Foredraget fandt sted i begyndelsen af 2000 tallet i Sankt Ansgars kirkes menighedssal, hvor jeg var til stede.

være en stor misforståelse, hvis vi rundt omkring venter på, hvad pave Frans nu kan iværksætte. I så fald tænker vi ikke 'synodalt'. En reform af kirken er livsnødvendig, og hver eneste medlem af kirken skal være medansvarlig, men først skal de gennem Den hellige Skrift undervises om, hvad kirken virkelig er, teologisk set. Og derefter skal det omsættes i praksis bl.a. ved at afholde lokale synoder.

Afslutningsvis skal vi forstå, at det ikke er os, der kan og skal reformere kirken, men kun Kristus ved at genopbygge den på den apostolske grundvold. Vi skal lade ham og hans Helligånd lede denne reform, ellers bliver det igen et menneskeværk og ikke guddommeligt. Selvom det synes helt urealistisk, så er alt muligt for Kristus. Det er faktisk det, han siger til de syv kirker i Lilleasien og til os gennem disse budskaber (se appendiks).

27 09 2024, IV (Alfons Maria af Ligouri²³)

LM

APPENDIKS:

Jeg vedhæfter en kommentar til Johannes Åbenbaring kap. 1 som er baggrunden for ovennævnte.

JOHANNES ÅBENBARING

Kapitel 1

²³ Teksten blev i første udgave redigeret på hans fest. Han levede i Syditalien (1696-1787). Han var biskop og kirkelærer. Hans historie er et af mange konkrete kirkehistoriske eksempler på den her nævnte problematik, at kirken altid har brug for reformation. Han var en biskop og kirkelærer efter Kristi sind. Hans liv og tjeneste var en stor udfordring for datidens kirke og han mødte megen modstand.

INDLEDNING²⁴: Dette er ikke en systematisk kommentar (selvom vi kunne have brug for en sådan på dansk), men nogle overvejelser inspireret af Johannes Åbenbaring (Åb). Dette skrift er måske det mest kontroversielle i hele Bibelen, og de første par hundrede år blev det slet ikke godkendt som kanonisk skrift²⁵ mange steder i kirken, især i Østkirken afviste man flere steder Johannes Åbenbaring som et ægte bibelsk skrift.

Johannes Åbenbaring skal ses i evangelisationens perspektiv. De første større byer uden for Jerusalem, der blev evangeliseret, var Damaskus og Antiokia, som var hovedstaden i den romerske provins Syrien. Fra denne menighed/kirke²⁶ begynder Barnabas og Paulus deres mission i det, vi kalder Lilleasien (Tyrkiet) (A.G. 13,1-3). Kirken i Antiokia bliver modermenighed nr. 2 efter Jerusalem. På sin anden missionsrejse ville Paulus tage til den romerske provins Asien, men Helligånden hindrede ham i det og sendte ham til Europa. Først derefter kom Paulus til Efesus, hovedstaden i den romerske provins Asien. Han forkyndte evangeliet for jøderne, men blev der kun en kort tid. Senere kom han tilbage og opholdt sig så to år i byen; men mange af jøderne tog afstand fra ham, og han grundlagde derfor et missionscenter, hvor han forkyndte evangeliet: "alle i provinsen Asien fik Herrens ord at høre, både jøder og grækere" (A.G. 19,10). Evangeliet skabte både glæde og furore i Efesus (A. G. 19). På sin rejse til Jerusalem stopper han i havnebyen Milet. Han ønskede ikke at gå i land i Efesus, som også var en havneby, for ikke at blive hængende dér; men han sender bud til menighedens ældste²⁷ i Efesus og holder en gribende afskedstale til dem (A.G. 20,18-38). Denne tale kaster lys over kristendommen på det tidspunkt i provinsen Asien. Vi befinder os o. 55.

Kristus skriver i Johannes Åbenbaring til syv menigheder i provinsen Asien, hvor Efesus var provinshovedstaden. De lå alle relativt nær hinanden med en afstand på op til 50 km. Efesus er hovedmenigheden. Man aner konturerne af det, man senere kalder en kirkeprovins. Brevene skal altså læses i dette perspektiv: De syv menigheder udgør en helhed. Der har sikkert været en fast forbindelse mellem dem, selvom de var selvstændige. Meget tyder på, at der var en skole i Efesus, ledet af Paulus' medarbejdere og elever, som fortsatte Paulus' mission efter ham. Således tilskrives man brevene til Kolosse og Efesus denne skole. Man forestiller sig, at disse breve cirkulerede mellem menighederne. De er blevet til efter Paulus' død i Rom o. 65 og repræsenterer arven efter ham. Tidsmæssigt nærmer vi os således tidspunktet for de 7 breve i Johannes Åbenbaring til de samme menigheder.

Johannes Åbenbaring er blevet til i slutningen af 1. årh. (95-96). Der er diskussion om, hvem forfatteren er, en vis Johannes (1,1). Traditionen har af gode grunde imidlertid identificeret ham med apostlen Johannes, den sidste af apostlene! Traditionen fortæller, at Johannes på sine sidste dage havde taget ophold netop i Efesus. Dette sandsynlige historiske sammenhæng mellem Paulus' menighed, Efesus, og Apostlen Johannes' sidste opholdssted (efter at være vendt hjem fra Patmos) er værd at huske, når man skal tolke Johannes Åbenbaring og ikke mindst brevet til kirken i Efesus.

²⁴ Disse overvejelser støtter sig langt hen ad vejen på Peter Ketter, Die Apokalypse, Herders Bibelkommentar, 1953. Søren Giversen, Oldkristne Tekster (2001), har oversat en række relevante oldkirkelige tekster med indledning, som også berører nogle af de menigheder, Åb omtaler, ja hele det kirkelige område i Lilleasien. Disse oldkirkelige tekster kaster således lys over meget af det, der omtales i Åb.

²⁵ Kanonisk skrift betyder et skrift, der er opført på den kirkelige liste over anerkendte bibelske skrifter. Det varede en del århundreder, før kirken overalt kunne blive enige om, hvilke skrifter man skulle anerkende som Guds ord.

²⁶ Det, der i vores sprogbrug og i den danske bibeloversættelse kaldes menighed, hedder på græsk ekklesia (kirke). Jeg foretrækker i de fleste tilfælde at bruge 'kirke' for ikke at forveksle menighed med et sogn (Folkekirkens sprogbrug).

²⁷ 'Ældste' (presbyter). Menigheden ledes af et ældsteråd ligesom de jødiske synagoger, ikke af en enkelt person.

Men endnu en historisk kontekst er værd at nævne. Ca. år 107 forfatter biskoppen af Antiokia, Ignatius, også 7 breve (tallet er nok tilfældigt) på sin rejse til Rom for at lide martyriet til kirkerne i Efesus, Filadelfia, Magnesia, Rom, Smyrna, Tralles (og til Polykarp, biskoppen i Smyrna),. Alle disse menigheder ligger i samme område i provinsen Asien bortset fra Rom. Tre af dem nævnes også i Johannes Åbenbaring: Efesus, Filadelfia og Smyrna. Vi har altså en ikke uvigtig litterær omtale af det, vi kalder provinsen Asien, som dækker over tidsrummet ca. 65-107, altså godt 40 år. Dette historiske perspektiv er uhyre vigtig for netop at forstå kirkens begyndelse og udvikling i dette centrale område. Brevene i Johannes Åbenbaring giver os mulighed for at lære disse kirker at kende indefra og illustrerer en af de første missionshistorier. Det sætter også Jesu ord i perspektiv, når han afslutter brevene i Johannes Åbenbaring: *"den, som har ører, skal høre, hvad Ånden siger til kirkerne"*. Det er ikke kun de syv kirker i provinsen Asien, men alle kirker ned gennem alle tider. Det vil sige, at dette områdets ret detaljerede missionshistorie afspejler kirkens mission til alle tider og overalt.

Skriftet er blevet til på øen Patmos, hvor Johannes var i eksil på grund af sin tro (1,9). Patmos ligger et stykke ud for Efesus i Ægæerhavet. Skriftets litterære form kalder man apokalypse, hvilket betyder at afdække noget, en åbenbaring. Det var en genre, som ikke var ualmindelig også i senjødedommen og blev brugt i overført betydning, altså uden at der var tale om guddommelig åbenbaring i egentlig forstand. Johannes Åbenbaring er imidlertid ikke kun en litterære genre, en fiktion, her er virkelig tale om åbenbaring i egentlig forstand, som Gud giver ham (og os). Men da indholdet handler om den guddommelige virkelighed, er det ganske enkelt umuligt at finde passende ord, derfor ser Johannes budskaberne i billeder for at kunne formidle, hvad han har oplevet. Det skal man altid huske på, for ikke at "læse forkert". Johannes Åbenbaring er et profetisk skrift, hvilket betyder, at Gud / Jesus taler gennem Johannes til os om ting, vi ikke selv kender til, men må have fortalt (åbenbaret). Jesus selv siger i Johannesevangeliet (16,12-13): *"Jeg har endnu meget at sige jer, men det kan I ikke bære nu. Men når han kommer, sandhedens Ånd, skal han vejlede jer i hele sandheden; for han skal ikke tale af sig selv, men alt, hvad han hører (nemlig af mig), skal han tale, og hvad der kommer, skal han forkynde jer"*. Man kunne kalde disse Jesu ord for formålet med og indholdet i Johannes Åbenbaring. Det indikerer derfor også en forbindelse mellem Johannesevangeliet og Johannes Åbenbaring.

Man skal gå til læsning af dette skrift (Åb) med et åndeligt åbent sind, så Helligånden kan undervise om Jesus som verdens hersker og frelser og vores plads som kirke i denne sammenhæng. Selvom mange andre tekster i Det nye Testamente også taler om de samme grundlæggende sandheder, hver på sin måde, så er Åb en samlet fremstilling af troens verden, som jo ikke er tilgængelig hverken for vore sanser eller vor forstand. En sådan syntese er måske mere nødvendig i vore dage end tidligere, og dog fremgår det af indledningen, at Jesus taler gennem Johannes til menighederne (kirkerne) før år 100 for at hjælpe dem til at være hans folk og kirke i en meget vanskelig tid, hvor kirken var truet udefra af forfølgelser, men også indefra af kætterier og stridigheder. Tænk blot på menigheden i Korinth, som pave Clemens på samme tidspunkt sender sit berømte brev til, fordi der igen var alvorlige stridigheder i denne menighed vedr. nogle af menighedens ledere, ligesom på Paulus' tid. I denne situation er det, at Jesus taler direkte til kirken gennem Johannes, som er den sidste overlevende af apostlene. Men det inspirerende er, at kirkens situation den gang også kaster lys over kirkens situation ned gennem alle tider op til vore dage. Intet nyt under solen. Johannes Åbenbaring giver os nøglen til at forstå, hvad der egentlig foregår i kirken og i verden i lyset af Jesu universelle herredømme.

Konklusion: Johannes Åbenbaring viser os kirkens og verdens historie set ovenfra med Guds øjne. I Matthæus 28 siger Jesus selv til slut efter sin opstandelse: *"mig er givet al magten i Himlen og på jorden"* (V 18). Det er denne sandhed, Joh. Å. nu fremlægger i detaljer: Den Opstandnes universelle magt (se kommentar V 5). Vi kan derfor med rette kalde Johannes Åbenbaring for en teologi om kirken og kirkehistorien.

TEKST 1,1-3:

V 1 Jesu Kristi åbenbaring, som Gud gav ham for at vise sine tjenere, hvad der snart skal ske, og som han kundgjorde og sendte med sin engel til sin tjener Johannes, V 2 der hermed bevidner Guds ord og Jesu Kristi vidnesbyrd, alt det, han har set. V 3 Salig er den, som læser op, og de, som hører profetiens ord og holder fast ved det, der står skrevet i den; for tiden er nær.

KOMMENTAR: V 1 Den rette betegnelse på skriftet er 'Jesu Kristi åbenbaring' og ikke 'Johannes's åbenbaring. Gud (Faderen) giver sin Søn denne åbenbaring, som meddeler den videre til Johannes ved en engel. V 2 Johannes bevidner Guds ord og Jesu Kristi vidnesbyrd, som han kalder profeti, der er beregnet til at blive læst op under gudstjenesten. V 3 Menigheden skal høre profetien og tage budskabet til sig. At tiden er nær skal ikke forstås kronologisk, men "teologisk" dvs. den virkelighed, der her åbenbares, er aktuel, jfr. Jesu ord: "Guds rige er nær" (Matth. 4,17), dvs. indenfor rækkevidde. Profeti betyder ikke primært "forudsigelse af fremtiden", som det ofte forstås, men et direkte budskab fra Gud og Jesus til os om den situation, vi befinder os i, selvom perspektivet også godt kan gælde fremtiden. Bemærk, hvordan åbenbaringen formidles: Gud (Fader) giver åbenbaringen til Kristus, der sender den til sin tjener Johannes ved en engel. Denne engel nævnes igen til slut: "Herren, profeternes ånders Gud, har sendt sin engel for at vise sine tjenere, hvad der snart skal ske" (Åb 22,6). Udtrykket "for tiden er nær" kan betegnes som Jesu herredømmes aktualitet. Grundbetydningen af 'engel' er sendebud. Et sendebud kan både være en ånd og et menneske. Her betyder det en ånd. Processen beskrives således: Åbenbaringen kommer fra Gud Far, fra Jesus Kristus til Johannes ved en ånd ('engel') til kirken, hvor den skal oplæses (under gudstjenesten?). Begrebet 'sendebud' (ånd eller menneske) bliver et nøgleord. Et sendebud har mandat fra en overordnet til at kommunikere et budskab fra denne. Denne overordnede taler gennem et sendebud til adressaten. 'Ambassadør' og 'gesandt' (samme ord som 'sendebud') illustrerer denne procesform.

TEKST 1,4-8:

V. 4 Fra Johannes til de syv menigheder (kirker) i provinsen Asien.

Nåde være med jer og fred fra ham, som er, og som var, og som kommer, og fra de syv ånder, som er foran hans trone, V. 5 og fra Jesus Kristus, vidnet, den troværdige, den førstefødte af de døde og herskeren over jordens konger, ham, som elsker os og har løst os fra vore synder med sit blod, V 6 og som har gjort os til et kongeligt folk, til præster for Gud, sin fader, ham være ære og magt i evighedernes evigheder. Amen.

V. 7 Se, han kommer med skyerne, og hvert øje skal se ham, også de, som har gennemboret ham; og alle jordens folkestammer skal jamre over ham. Ja, Amen.

V. 8 Jeg er Alfa og Omega, siger Gud Herren, han, som er, og som var, og som kommer, den Almægtige.

KOMMENTAR: V. 4 Det er helt almindeligt, at vi får at vide, hvem adressaten er, jfr. brevene i NT. Den direkte målgruppe er de syv menigheder i Lilleasien. Udtrykket 'menighed' står for 'kirke'²⁸ på græsk, det vi ville kalde en lokal kirke, altså et selvstændigt kirkesamfund, dog forenet i den samme tro (jfr. note 3). Menighederne er: Efesus, Smyrna, Pergamon, Tyatira, Sardes, Filadelfia og Laodikea. At gruppen består af 7 kirker skal forstås symbolsk. Syvtallet var i jødisk sammenhæng tallet på en fuldendt helhed, tænk på 'ugen'. Dvs. disse syv menigheder repræsenterer hele kirken til en hver tid. Provinsen Asien, som er en romersk betegnelse for det, vi i dag kalder den vestlige del af Lilleasien, var først og fremmest evangeliseret af apostlen Paulus, og flere af menighederne nævnes i Apostlenes Gerninger.

Disse menigheder hilses af Gud Far, 'de syv ånder' og Jesus Kristus. Naturligvis diskuterer teologerne, hvem disse syv ånder er. Er det f.eks. de højeste tronengle? Eller? Den bedste forklaring er, at det er en betegnelse for Helligånden, idet syvtallet igen kan have en symbolsk karakter: Guds ånd i sin fylde. Det er f.eks. den måde Esajas omtaler Helligånden på (11,1-3): *Over ham (Davids Søn) hviler Guds ånd, visdoms og indsigts ånd, råds og styrkes ånd, kundskabs og gudsfrygts ånd; gudsfrygts ånd fylder ham* (efter græsk). Guds ånd har syv egenskaber, men det er den samme Ånd. Det er også denne tekst, der gengives i firmelsens ritual, som indledende bøn til selve firmelsen.

V. 5 Jesus kaldes 'det troværdige vidne'. Her hentydes til hans liv og død. Ordet 'vidne', på græsk 'martyr', blev efterfølgende mere og mere anvendt på dem, der var tro mod Kristus lige til døden, ligesom Kristus var det. Det er en væsentlig egenskab hos en sand kristen at være helt igennem et troværdigt vidne. At Kristus er den førstefødte af de døde hentyder naturligvis til hans opstandelse, han er simpelthen 'den opstandne'. Og endelig er han hersker over jordens konger. Som han selv siger i Mattæusevangeliet (28,18): *"Mig er givet al magten i Himlen og på jorden"*, nemlig af Gud. Det er et vigtigt budskab til datidens (og nutidens) kristne. Det er Jesus, der har magten også over de verdslige myndigheder. Det er Åbenbaringsbogens grundlæggende standpunkt, som hørerne/læserne skal lægge sig på sinde (se indledningen). Denne trossandhed har en afgørende betydning for vor måde at opleve verdensbegivenhederne på.

Men samtidig siges det også, at Jesus 'elsker os', som tror på ham. Han har befriet os fra vore synder, altså fortabelsen, ved at dø for os. Denne befrielse fra synden betyder både befrielse fra det, vi kalder 'arvesynden' og vore individuelle synder. Arvesynden er en tilstand, alle fødes i. Menneskeheden som sådan lever fjernt fra Gud og har stort set vendt ham ryggen. Det er vores eksistentielle situation, som er baggrunden for Jesu frelsesværk.

V. 6 Og så har han gjort os til et kongerige og til præster for sin himmelske Far. Disse to udtryk bruges allerede i GT om Israel (2. Mos. 19,6) og i 2. Pet. 2,5 og igen i Åb. 5,10 om Guds folk i Den nye Pagt. Jesus deler altså med os, sin kirke, sin kongelige magt og værdighed og sit præstedømme. Vægten ligger på 'os' og ikke på 'kirken' som institution, dvs. enhver kristen har fået del i Kristi universelle konge- og præstedømme i kraft af dåben (og firmelsen²⁹). I GT var kongemagt og præstedømme ofte forbundet. Det er en forståelse, som langt de fleste kristne i dag (og ned gennem tiderne) ikke har. 2. Vatikankoncil understreger denne sandhed, for at vi skal genopdage vores delagtighed i Jesu herlighed med alt, hvad det indebærer af værdighed og

²⁸ Ordet ekklesia betyder ordret 'forsamling' og bruges om Israel som Guds folk, qahal på hebræisk, jfr. 5. Mos. 5,22.

²⁹ Teologien har endnu ikke klart og præcist defineret, hvad firmelse er som sakramente. I dette sakramente salves vi med Helligånden og får således del i Jesu identitet som Messias / Kristus, jfr. dåben i Jordan, som er forudsætningen for at være konger og præster sammen med ham.

ansvar. Som døbte har vi altså direkte adgang til Gud Far i den himmelske helligdom for at lovprise ham og for at nedbede velsignelse over verden, for at den kan vende tilbage til Gud (det er de troendes præstedømmet). Det er altså vor identitet som kirke og som døbte (og firmede) at være præster, som man med et lidt misforståeligt ord kalder 'det almindelige præstedømme', for at skelne det fra det særlige præstedømme, som gives ved ordinationens sakramente³⁰. At Kirken lidt efter lidt bruger det samme ord 'præst' om to forskellige typer "præster"³¹ betyder, at der er en forbindelse mellem de troendes præstedømme og det særlige præstedømme. De troendes præstedømme kan ikke fungere liturgisk uden det særlige præstedømme. Men det særlige præstedømme har ikke mening i sig selv, det er til, for at de troende kan udøve deres præstedømme som Kristi Kirke og brud. Betegnelsen 'de troendes præstedømme' er altså det primære (jfr. note 7). Det er vigtigt at understrege, at de troendes præstedømme skal udøves på jorden især gennem det, vi kalder evangelisering, bøn og personlige ofre. Således bliver vi Jesu medarbejdere på verdens frelse.

'Amen', hebraisk: en højtidelig bekræftelse af sandheden. Det hebraiske ord Amen er blevet et nøglebegreb på alle sprog og bruges i liturgien hver eneste gang, menigheden skal tilslutte sig en bøn.

V. 7 Dette vers kan forstås som en overskrift over Åb. og henviser til v. 5, hvor Jesus omtales som "fyrsten over alle jordens konger". Denne sandhed bliver afdækket i Åb. Nu bruger Johannes både det græske ('nai') og det hebraiske ord: "Ja, Amen". Det bliver slået fast på to grundprog. Dette er gået ind i vort sprogbrug: "det er så sandt som ja og amen i kirken". Således kan vi på denne baggrund sige, at kirken har to modersmål: Hebraisk og græsk. Ikke uden betydning, når vi skal læse Guds ord på grundprogene.

V. 8 Faderen afslutter denne hilsen med ordene: Alfa og Omega, som er det første og det sidste bogstav i det græske alfabet, og Gud tolker selv udtrykket: han er, han var og han kommer, altså han er evig. Og så kalder han sig selv Den Almægtige, på græsk Pantokrator, Hersker over alting (hebraisk: Sebaoth). Det er ikke helt uvigtigt for at belyse denne betegnelse Alfa og Omega at vide, at jøderne også kan bruge en lignende betegnelse for Gud, nemlig 'EMETH'. Ordet (den samme rod som Amen) betyder 'sandhed' og 'trofasthed'. Sammenligningsgrundlaget er, at E er det første bogstav i det hebraiske alfabet, M er det midterste og TH (=T) det sidste. Men i vores tekst, v. 8, siger Faderen: den, Som er og Som var og Som kommer, Den Almægtige (pantokrator). Det er ikke en tilfældig rækkefølge og heller ikke "logisk". I 2. Mosebog 3,14 identificerer Gud sig, og fortæller det navn, han skal påkaldes under: "Jeg er den, Som Er (Jahve)", og Moses skal sige til israelitterne: "den, Som Er (Jahve), har sendt mig". Guds navn er ordret "Jeg Er (Jahve)". I vores tekst nævner Gud sit navn ligesom for Moses: Jeg Er (Jahve). Derefter følger definitionen på Alfa og Omega: Den, som var og som kommer, altså begyndelsen og afslutningen på al ting, Gud er evig. Og til slut kalder han sig Den Almægtige eller Alherskeren, Pantokrator. Gud er således: Jahve, den Evige og Alherskeren.

³⁰ På dansk og på mange andre sprog har vi kun ét ord: 'præst', som egentlig kommer fra græsk: presbyter (man kan hører det), og som betyder 'ældste'. Vi har ikke noget ord for præst i liturgisk betydning: tempeltjener. På vikingedansk hedder han en 'gode'. Ordet 'præst' har skiftet betydning. Der kan derfor opstå en virkelig sprogforvirring, så man ikke kan skelne mellem 'det almindelige' og det 'særlige' præstedømme. Det påvirker også teologien i en uheldig grad og vores selvforståelse som kristne.

³¹ 1. Pet. 2,5. Åb 1,6. 5,10. 20,6 bruger ordet 'hiereus' (gr.), 'sacerdos' (lat.), som er det tekniske, liturgiske ord for "præst", og det bruges kun om de troendes præstedømme, ikke om det særlige præstedømme. Således omtales apostlene aldrig som "præster" (hiereus/sacerdos).

Denne indledning til Åb sammenfatter alle de væsentlige kristne trossandheder og er det perspektiv, vi skal læse skriftet i.

TEKST 1,9-20:

V. 9 Jeg, Johannes, jeres broder, fælles med jer om trængslen og Riget og udholdenheden i Jesus, var på den ø, der hedder Patmos, for Guds ords og Jesu vidnesbyrds skyld. V. 10 På Herrens dag blev jeg grebet af Ånden og hørte bag mig en høj røst som af en basun sige: V. 11 »Skriv det, du ser, ned i en bog, og send den til de syv menigheder, til Efesos og til Smyrna og til Pergamon og til Thyatira og til Sardes og til Filadelfia og til Laodikea.«

V. 12 Jeg vendte mig om for at se den røst, der talte til mig, og da jeg vendte mig om, så jeg syv guldlysestager V. 13 og midt mellem lysestagerne en, der lignede en menneskesøn, iført en fodlang dragt og med et guldbælte om brystet. V. 14 Hans hoved og hår var hvidt som den hvideste uld, som sne, og hans øjne var som luende ild, V. 15 og hans fødder var ligesom skinnende malm, der gløder i ovnen, og hans røst var som lyden af vældige vande. V. 16 I sin højre hånd holdt han syv stjerner, og ud af hans mund stod et skarpt, tveægget sværd, og hans udseende var, som når solen stråler i al sin styrke.

V. 17 Da jeg så ham, faldt jeg ned for hans fødder som død; men han lagde sin højre hånd på mig og sagde: »Frygt ikke! Jeg er den første og den sidste V. 18 og den, som lever: Jeg var død, og se, jeg lever i evighedernes evigheder, og jeg har nøglerne til døden og dødsriget.

V. 19 Skriv det, du har set, og det, som er, og det, som siden skal ske. V. 20 Hemmeligheden om de syv stjerner, som du så i min højre hånd, og om de syv guldlysestager er den: De syv stjerner er de syv menigheders engle, og de syv lysestager er de syv menigheder.

KOMMENTAR:

V. 9 Patmos ligger i Ægæerhavet mellem Grækenland og Lilleasien (Tyrkiet), ud for Efesus. Johannes var i eksil på grund af sin tro.

V. 10 'Herrens dag': søndag, iflg. jødisk kalender 1. dag i ugen. At Johannes omtaler den 1. dag i ugen som 'Herrens dag' betyder, at den kristne tradition allerede på det tidspunkt afspejles i kalenderen. Navnet hentyder til, at Jesus opstod på den 1. dag i ugen, som derfor fik det kristne navn 'Herrens dag', på latin: dies dominica. Den første dag i ugen er på én gang den første skabelsesdag og den første nyskabelsesdag. Med Jesu opstandelse begynder den nye Himmels og Jord. Den syvende dag, sabbatten, var altså ikke længere de kristnes helligdag, men den første dag i ugen.

V. 11 Bemærk, at Johannes endnu ikke identificerer stemmen, der taler til ham og giver ham et mandat. Mandatet går først og fremmest på, at hele Åbenbaringsbogen er skrevet til de syv menigheder, altså ikke kun brevene.

V. 12 Derefter opdager han, hvor stemmen kommer fra, men en endnu ikke identificeret person.

V. 13-16 Den første vision begynder med et scenarium: Et sted med syv lysestager og i midten en menneskesøn³². De syv lysestager symboliserer de syv menigheder, som Åb er adresseret til. Billedet med de syv lysestager stammer fra beskrivelsen i 2. Mosebog (25,31-40), hvor Moses får påbud af Gud om at lave en syvarmet lysestage efter det forbillede af den himmelske helligdom, Gud havde vist ham på bjerget. Johannes skuer altså ind i den himmelske helligdom ligesom Moses og ser de syv lysestager, som altså repræsenterer de nævnte kirker, som så igen symboliserer hele kirken, og menneskesønnen er i centrum. Johannes bruger udtrykket "hemmeligheden" om de syv lysestager, på græsk 'mysterion'. Det betyder, at Johannes ser 7 lysestager, som er noget helt andet, nemlig syv kirker. Lysestagerne er symbolet på de syv kirker. Men scenen er Guds helligdom. De syv kirker har altså deres plads i Guds tempel, hører til det. Og det samme gælder de syv stjerner, som symboliserer de syv menigheders "engle". Nærmere om betydningen se nedenfor. De syv "engle" hører også hjemme i den himmelske helligdom, men det er den herlighedsfulde Kristus, der holder dem i sin hånd samtidig med, at der udgår et tveægget svær af hans mund. I slutningen af Åb åbenbarer Kristus sig igen, men denne gang som leder af Guds hær ridende på en hvid hest, men også denne gang udgår der et svær af hans mund, som symboliserer hans domsmagt (Åb 19,15). De to scener skal fortælle os det samme: Det er den herlighedsfulde Kristus, der er verdens herre og dommer. Han bestemmer alt. At Jesus holder de syv stjerner i sin højre (!) hånd betyder, at han er kirkernes (kirkens) herre. Det er ikke "englene". Det er perspektivet for hele Johannes Åbenbaring: Jesus, den herliggjorte, styrer også hver enkelt kirke med sin (højre) hånd. På denne måde lægges der op til at forstå de efterfølgende syv breve: Det er kirkens herre, der helt konkret styrer de enkelte lokale kirker. Ordet 'kirke' i betydningen universel kirke bruges slet ikke i Johannes Åbenbaring! Det skal understreges. 'Kirke' i denne betydning eksisterer ikke som en selvstændig organisation.

Jesus selv omtaler sig ofte i evangelierne som menneskesøn og ikke som Kristus (se note 32). Det er, som om han ønsker at tilsløre sin identitet. Betydningen af menneskesøn er i jødiske øren dunkel. Det kan på en gang blot betyde et menneske, men også et særlig udvalgt menneske (f.eks. i Daniels bogen). I vores tekst peger sammenhængen på, at Jesus vil understrege, at han er et sandt menneske. Faktisk var der på det tidspunkt begyndende kætteri i kirken, der benægtede, at Guds Søn var blevet et virkeligt menneske af kød og blod³³. Jesus er på en gang Gud og et sandt menneske, men det er som menneske, at vi kender ham. Han er den "nye Adam". Men den nye Adam er helt guddommeliggjort. Han er ikklædt ypperstepræstens hvide dragt og bærer et guldbælte omkring sit bryst ligesom en konge. Han er altså den kongelige ypperstepræst. Han udstråler Guds herlighed, jfr. Joh 17,5: "Far, herliggør mig nu hos dig med den herlighed, jeg havde hos dig, før verden var til". Det er den opstandne og herliggjorte Kristus, der åbenbarer sig for Johannes midt mellem de syv kirker og kaldes menneskesøn.

V. 17 Johannes bliver overvældet af synet og bliver nærmest som død. Også andre steder i Bibelen (f.eks. Dan. 10,10) er der beskrivelse af, at mennesket i mødet med Guds herlighed er ved at dø. Det er kontrasten mellem Guds virkelighed og herlighed og vores jordiske situation, der "slår mennesket ud". Men Menneskesønnen rører ved ham med sin højre hånd og retter ham op og identificerer sig nu som Jesus, den første og den sidste, den levende, der var død, men nu lever i al

³² Menneskesøn (hebr. ben adam), Kan blot betyde 'menneske', men også være en særlig betegnelse. Profeten Ezechiel kaldes hele tiden 'menneskesøn' af Gud selv. I evangelierne kalder Jesus sig oftest 'menneskesøn' og ikke Jesus.

³³ Det såkaldte gnosticistiske kætteri, som opstod kort efter år 100 benægtede, at Jesus virkelig var et sandt menneske, og at hans død var symbolsk. Dette kætteri, der har som grundlægger Markion (begyndelsen af 2. årh), har sandsynligvis sine rødder i kristendommen omkring år 100. Johannes skriver udtrykkeligt i evangeliet, at Ordet blev kød (1,14). Det kan afspejle dette kætteri.

evighed. Jesu højre hånd udtrykker også omsorg. Også Jesus er ligesom sin Far den første og den sidste, Alfa og Omega (1,8). Han er altså også 'Jahve'.

V. 18 At Kristus har nøglerne til døden og dødsriget betyder, at han, fordi han døde frivilligt, fik magten over døden og dødsriget og de døde: Han alene kan dømmes menneskene. Det er ikke djævelen, der har magt til at dømmes. Derfor bekender vi: "Han skal komme med herlighed for at dømmes de levende og de døde" (jfr. trosbekendelserne og Åb 20,11-15).

Disse vers er en slags trosbekendelse og sammenfatter den kristne tro på Jesus.

V. 19-20 Johannes får nu en profetisk opgave, dvs. at videregive, hvad Jesus ønsker at sige til os, hans kirke. Det er Jesu budskab, Johannes afleverer. Gud og hans Søn taler direkte til os, altså ønsker at kommunikere med os! Dertil bruger han dels engle, dels mennesker. Engel betyder primært et sendebud og ikke et åndeligt væsen, derfor kan et menneske også være en "engel", dvs. være et sendebud. Det er denne problemstilling, Johannes direkte oplever i 19,9-10: Englen forbyder Johannes at tilbede ham: "Nej, jeg er kun tjener som du og dine brødre".

Som sagt holder Jesus syv stjerner i sin højre hånd og forklarer, at det er de syv menigheders engle. Dette begreb, menighedens engel, som vi møder i hver af de syv breve til de syv menigheder, har skabt diskussion blandt teologer. Er det sådan, at hver menighed (ikke kun de syv) har en engel over sig forstået som en åndemagt? Denne forståelse strider imidlertid med indholdet af de enkelte breve, idet Jesus for det meste anklager menighedens "engel" for menighedens fejl, hvilket synes helt forkert. Kan en engel som åndeligt væsen handle forkert? Naturligvis ikke. Ordet engel må derfor gå på menighedens forstander, som endnu ikke blev betegnet som 'biskop'. Ordet engel betyder primært et officielt sendebud ligesom 'apostel'. Der findes mange eksempler på denne betydning i datidens skrifter. Johannes benævner her menighedens leder som (Kristi) officielle sendebud. Det giver mening til visionen, at Kristus holder disse sendebuds "stjerner" i sin højre hånd, dvs. han er menighedernes egentlige herre, men betjener sig af menneskelige "sendebud". Menighedens ledere er "kun" sendebud. Derfor kan Kristus også benytte sig af en profet, Johannes, som endda formodentlig er den sidste af de tolv apostle, til at kommunikere med lederne. Også det giver perspektiv til kirkens ledelse gennem alle tider. De har ikke det sidste ord, det har kirkens herre, som også kan kommunikere ved profeter, ligesom det hele tiden skete i Det gamle Testamente.

Jeg vil til slut pege på muligheden af, at 'engel' i Johannes Åbenbaring både kan betyde en ånd og et menneske. I kapitel ét befinder vi os ikke på jorden, men i den himmelske helligdom. De syv lysestager er på en gang de syv menigheder i Himlen og på jorden: Enhver menighed (lokal kirke) er både på jorden og i Himlen, som er Kristi rige. Således kan 'engel' både betyde en menigheds menneskelige leder og være menighedens 'skytsengel' i Himlen. Resten af Joh.Åb. taler faktisk om dette samspil mellem den åndelige verden og livet på jorden. Afslutningsvis viser en engel sig for Johannes, og han falder ned for den for at tilbede den, men englen sagde: "*NEJ! Jeg er din og dine brødres medtjener... (min understregning). Det er Gud, I skal tilbede*" (19,10).³⁴

³⁴ Det kan med stor sikkerhed fastslås, at ordet 'biskop' i vores betydning: menighedsleder, ikke bruges i NT (se Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament, Band II s. 604-617). Først efter år 100 begynder man at bruge denne betegnelse om en menighedsleder i kirken. Ordet er græsk og betyder 'tilsynsfører'. Kunne det tænkes, at Johannes, som jo absolut godt kendte dette græske ord, vælger et andet, nemlig 'udsending' ("engel") for netop at betone, at det er Kristus selv, der er de enkelte kirkers leder, og at de officielle ledere i kirken ikke er ledere i strengeste forstand, men kun er gesandte / talsmænd for kirkens hyrde (jfr. udtrykket "en talsmand for det Hvide Hus...")? Kristus siger jo udtrykkeligt, at de syv stjerner, han holder i sin højre hånd, er de syv menigheders engle, altså udsendinge (V19).

Hvis forfatteren Johannes er den samme som den sidste apostle, er Åb det sidste apostolske vidnesbyrd om Kristus, afslutningen på hele åbenbaringen, som overgives til kirken, og det forklarer også, hvorfor hans evangelium er meget forskelligt fra de tre andre evangelier, hvad angår fremstillingen af Jesus. Begge skrifter vidner om, at forfatteren, Johannes, er nået til afslutningen på sin trosvandring (jfr. Joh. 21,22-25). Det er derfor med rette, at den oldkirkelige tradition kalder ham 'teologen', den der mere end nogen anden har kundskab om Gud og kan formidle den til kirken.

26 09 2024 IV

LM